
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-20-32](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-20-32)

УДК 338.2:351

JEL Classification: H25; L26; O25; H50

Тетяна Миколаївна Денисенко

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і торгівлі
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: tanjadeni@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7022-5884>

ResearcherID: [G-6003-2014](https://orcid.org/0000-0002-7022-5884)**Ярослав Миколайович Борисенко**

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: nopoliceplease9@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5615-9757>

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА
У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ**

Анотація. У статті досліджено сучасний стан та особливості державної підтримки підприємництва в Україні в умовах війни, економічної нестабільності та необхідності післявоєнного відновлення. Проаналізовано ключові програми та інструменти підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема програму пільгового кредитування «Доступні кредити 5–7–9 %», грантову ініціативу «єРобота» та програму «Власна справа». Визначено позитивні ефекти реалізованих заходів, зокрема зростання кількості суб'єктів підприємництва, створення нових робочих місць, активізацію інвестиційної діяльності та податкових надходжень. Окрему увагу приділено цифровізації державних сервісів, дерегуляції та розвитку інфраструктури підтримки бізнесу. Разом з тим виокремлено низку системних проблем: нерівномірність розвитку підприємництва по регіонах, високий рівень тіньової економіки, бюрократичні бар'єри та обмежений доступ до фінансування для певних категорій підприємців. У роботі обґрунтовано необхідність комплексного підходу до вдосконалення державної політики у сфері МСП, що передбачає поєднання фінансових, освітніх та консультативних інструментів підтримки, розширення доступу до цифрових сервісів, зміцнення інституційної спроможності органів влади та посилення прозорості процедур.

Ключові слова: підприємництво; державна підтримка; малі і середні підприємства; кредити; гранти; цифровізація; воєнний стан.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 27.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни та її наслідків питання відновлення економіки України є надзвичайно актуальним. Підприємництво відіграє ключову роль у цьому процесі, створюючи робочі місця, генеруючи дохід та забезпечуючи стабільність. Проте воно стикається з численними викликами, такими як руйнування інфраструктури, втрата ринків збуту, міграція населення та нестабільність фінансової системи. Уряд України спільно зі Світовим банком, Європейською комісією та ООН оприлюднив у лютому 2025 року четверту оновлену швидку оцінку завданої шкоди та потреб на відновлення. За результатами дослідження, загальна вартість реконструкції та відновлення України впродовж наступних десяти років станом на кінець 2024 року оцінюється в 524 млрд дол. США, що майже втричі перевищує номінальний ВВП країни за 2024 рік [13; 15]. Оцінка включає збитки, нанесені Україні від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2024 року. Загальна сума руйнувань зросла на 8 % порівняно з попередньою оцінкою лютого 2024 року, збільшившись приблизно на 37 млрд дол. – з 486 до 524 млрд дол. Прямі збитки також зросли зі 152 до 176 млрд дол. США порівняно з попередньою оцінкою [24].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

За останньою оцінкою RDNA4, загальний обсяг прямої шкоди, завданої Україні, сягнув 176 млрд дол. США, що перевищує попередній показник у 152 млрд дол. США, зафіксований у звіті RDNA3 у лютому 2024 року [27]. Найбільшого ураження зазнали житловий фонд, транспортна інфраструктура, енергетичний сектор, торгівля, промисловість і система освіти. Згідно з актуальними даними, пошкоджено або зруйновано 13 % житлового фонду країни, постраждало понад 2,5 млн домогосподарств. У сфері енергетики з моменту попередньої оцінки кількість пошкоджених або знищених об'єктів зросла на 70 %, охоплюючи виробничі потужності, системи передачі та розподілу, а також централізоване теплопостачання.

У довгостроковій перспективі найбільше коштів на відбудову потребує (рис. 1) житловий сектор – майже 84 млрд дол. США. Відновлення транспортної інфраструктури оцінюється у близько 78 млрд дол. США, енергетичного та видобувного секторів – у приблизно 68 млрд дол. США, сфери торгівлі та промисловості – понад 64 млрд дол. США, а сільського господарства — понад 55 млрд дол. США. Додатково, на очищення територій від руйнувань і їх подальше управління необхідно близько 13 млрд дол. США.

У зв'язку з цим, державна підтримка підприємництва стає невід'ємним елементом ефективної стратегії відновлення, спрямованої на стимулювання ділової активності, залучення інвестицій та забезпечення стійкого економічного зростання. Без цілеспрямованої та ефективної державної політики, спрямованої на підтримку малого та середнього бізнесу, процес відновлення може бути значно уповільнений або взагалі недосягнення бажаних результатів неможливе.

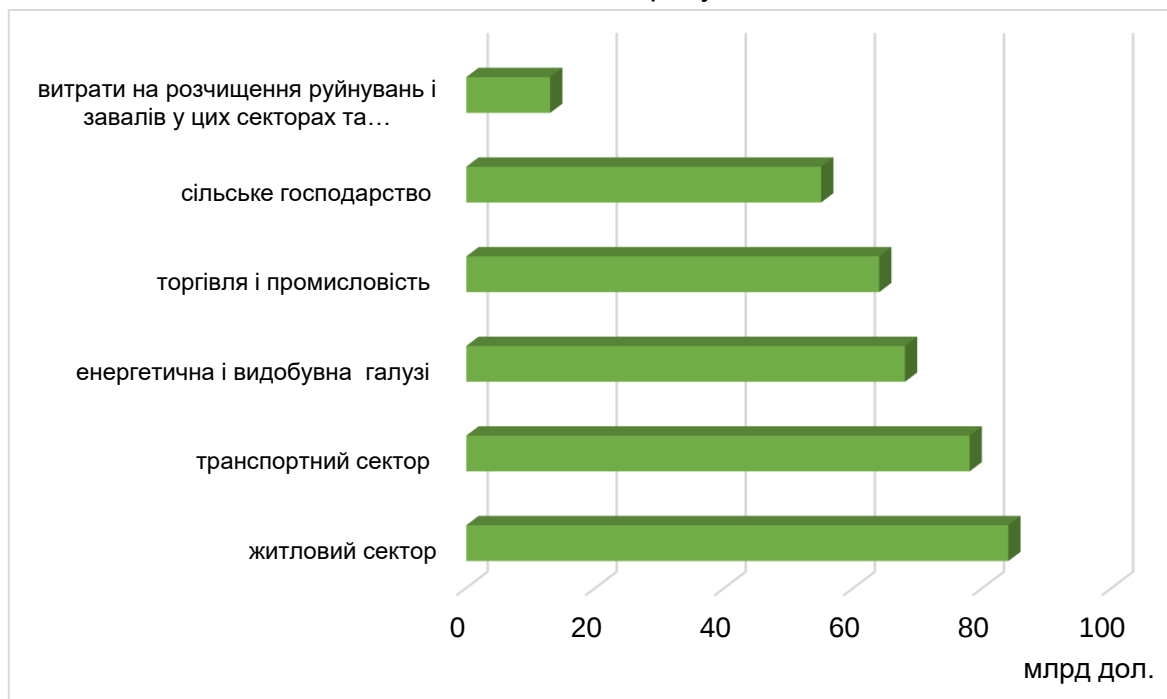

Рис. 1. Найбільші потреби на відбудову та відновлення за секторами
Джерело: побудовано авторами [27].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах повномасштабної війни в Україні наукова спільнота та експерти активізували дослідження питань державної підтримки підприємницького сектору, розглядаючи її як фундаментальну складову економічної реабілітації країни. І. Грищенко та Т. Ковтун сконцентрували свою увагу на механізмах державного сприяння бізнесу під час воєнних дій, наголошуючи на критичній важливості адаптивності урядових рішень [3]. Водночас В. Стрілець разом із колегами дослідили секторальні особливості підтримки малого бізнесу в контексті післявоєнного відновлення, виявивши диспропорції в забезпеченні різних галузей економіки необхідними ресурсами [5]. Т. Мельник [10] акцентує на потребі не лише фінансової, а й організаційно-інституційної підтримки бізнесу, що особливо актуально для новостворених суб'єктів господарювання. У працях Інституту економіки та прогнозування НАН України, Національного інституту стратегічних досліджень [9] відзначається нерівномірний розвиток підприємництва в регіонах, складність доступу до програм фінансування та зростання ролі тіньової економіки. Значну інформаційну підтримку надають і публічні джерела, зокрема звіти Світового банку (RDNA4) [25], Міністерства економіки України [8; 11], міжнародних донорських організацій (EU4Business, USAID, GIZ) [23]. Вони підтверджують, що попри наявність багатьох програм, значна частина підприємців стикається з бюрократичними бар'єрами, недостатнім обсягом інформації про програми, а також з інституційною слабкістю реалізації ініціатив.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри помітний прогрес у дослідженні державної підтримки підприємництва в умовах війни, залишаються аспекти, які вимагають подальшого вивчення, зокрема комплексний аналіз державної політики підтримки бізнесу та оцінка ефективності існуючих інструментів стимулювання малого та середнього підприємництва для забезпечення викликів воєнного часу та потреб післявоєнного відновлення економіки.

Мета статті. Метою роботи є аналіз державної політики підтримки підприємництва в Україні в умовах воєнного стану, виявлення її ключових інструментів стимулювання малого та середнього бізнесу для забезпечення економічного відновлення країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна підтримка підприємництва в Україні є однією з ключових складових економічної політики, особливо в умовах війни, економічної нестабільності та необхідності післявоєнного відновлення. Протягом останніх років, особливо після 2020 року, в Україні спостерігається активізація зусиль держави у сфері стимулювання малого та середнього бізнесу. Держава активно спрямовує значні зусилля на відновлення України, розуміючи ключову роль малого та середнього підприємництва (МСП) у цьому процесі. Саме підприємці, які працюють у різних секторах економіки, сьогодні демонструють стійкість, інноваційність і здатність швидко адаптуватися до змін, підтримуючи зайнятість населення, забезпечуючи податкові надходження та створюючи економічну основу для регіонального розвитку.

Уряд реалізує низку програм підтримки МСП (рис. 2), зокрема фінансових грантів, пільгового кредитування, податкових стимулів та консультаційної допомоги. Також створюються сприятливі умови для започаткування та розвитку бізнесу в

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

умовах воєнного стану, зокрема через цифровізацію сервісів, дерегуляцію та підтримку експорту. Окрема увага приділяється розвитку жіночого підприємництва, ветеранського бізнесу, а також підприємницьких ініціатив у деокупованих та постраждалих від бойових дій регіонах.

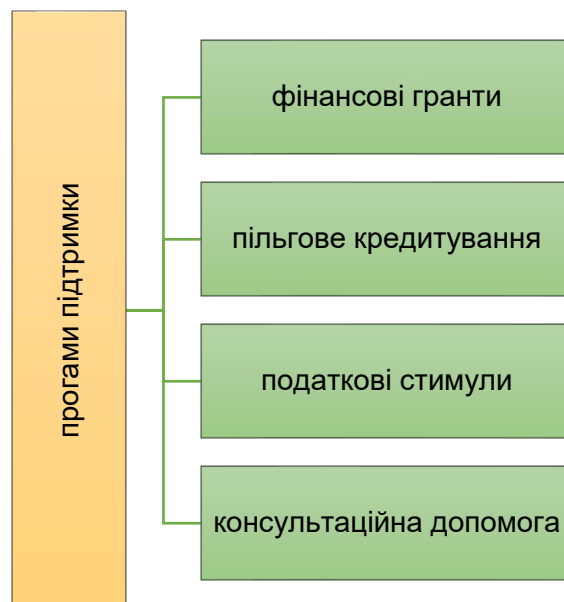

Рис. 2. Основні програми підтримки МСП

Джерело: побудовано авторами на основі [1; 15; 16].

Однією з наймасштабніших програм, яка набула поширення, є «Доступні кредити 5–7–9 %». Програма стартувала у 2020 році та мала за мету здешевити кредитні ресурси для підприємців, стимулюючи розвиток бізнесу, модернізацію виробництва, створення робочих місць і, з 2022 року, сприяння відновленню економіки в умовах війни. Вона дозволяє суб'єктам господарювання отримувати банківські кредити за зниженими ставками – 5, 7 або 9 % річних, залежно від напрямку використання коштів, розміру бізнесу та кількості працівників (табл. 1). Держава компенсує частину відсоткової ставки, що зменшує фінансове навантаження на підприємця та сприяє реалізації інвестиційних проєктів, оновленню виробничих потужностей, поповненню обігових коштів, а з початком повномасштабної війни – ще й релокації бізнесу та його відновленню на деокупованих територіях.

Таблиця 1

Типи кредитування за програмою

<i>Тип кредиту</i>	<i>Ставка, %</i>	<i>Термін, рік</i>	<i>Ліміт, млн грн</i>
Інвестиційний кредит	5	до 5	до 50
Поповнення обігових коштів	7–9	до 3	до 25
Кредит на релокацію та відновлення	0–5	до 5	до 60

Джерело: [18].

Від старту програми у лютому 2020 року бізнес залучив майже 117 тис. кредитів на суму 405 млрд грн. Аналіз секторального розподілу кредитування свідчить про найвищу концентрацію кредитних ресурсів у підприємствах переробної

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

промисловості, аграрного сектору та торговельної сфери (гуртової та роздрібно торгівлі). Регіональний аналіз укладених кредитних договорів демонструє домінування Львівської, Дніпропетровської, Київської, Одеської, Харківської, Вінницької, Полтавської областей та міста Києва за обсягами залучених кредитних коштів. Станом на поточний момент учасниками програми є 46 банківських установ. Структурний аналіз кредитної активності з початку функціонування програми показує лідерство ПАТ КБ «ПриватБанк» (54,2 тис. кредитів), АТ «Ощадбанк» (17,9 тис. кредитів) та АТ «Укргазбанк» (6,4 тис. кредитів) за кількісними показниками наданих кредитних продуктів [9; 19; 20; 21].

Реалізація програми має низку позитивних наслідків. Забезпечено доступ до дешевих фінансових ресурсів, що дало змогу багатьом підприємствам продовжити роботу або розширити діяльність. Значна частина кредитів спрямована на підтримку обігового капіталу, що свідчить про важливість програми для підтримання життєздатності бізнесу в умовах кризи. Крім того, урядом запроваджено гнучкі механізми адаптації програми до умов воєнного стану, зокрема тимчасове зниження ставок до нуля в окремих випадках.

Хоча програма демонструє позитивний ефект, у науковій та аналітичній літературі зазначається, що частина підприємців скаржиться на складність доступу до кредитів, особливо у випадках, коли йдеться про стартапи або компанії без достатньої заставної бази. Крім того, процес погодження заявок іноді супроводжується бюрократичними перешкодами.

Паралельно з програмою кредитування діє також система грантової підтримки. У 2022 році Кабінет Міністрів України запустив ініціативу «ЄРобота» [6], у межах якої можна отримати гранти: для створення або розвитку власного бізнесу (до 250 тис. грн); для створення або розвитку переробного підприємства (до 8 млн грн); на розвиток власного садівництва, ягідництва та виноградарства (до 400 тис. грн за гектар); для розвитку тепличного господарства (до 7 млн грн за 2 гектари) [4]. Згідно з інформацією Міністерства економіки України, лише протягом перших шести місяців роботи програми було подано понад 16 тис. заявок, а загальна сума схвалених грантів перевищила 1,7 млрд грн. Це свідчить про високий попит на такі форми підтримки.

У рамках реалізації державної програми «Власна Справа» грантову підтримку на ініціювання та розвиток підприємницької діяльності отримали 25 000 бенефіціарів із загальним обсягом фінансування 6 млрд грн. Державна підтримка сприяла створенню значної кількості нових господарюючих суб'єктів у всіх регіонах країни. Отримувачі грантів демонструють позитивну динаміку масштабування виробничих потужностей, диверсифікації бізнес-напрямів та експансії на нові ринкові сегменти. Економічний ефект від реалізації програми проявляється у створенні додаткових робочих місць, стимулюванні економічного зростання та збільшенні податкових надходжень. Учасники програми забезпечили надходження до державного бюджету податків та обов'язкових платежів у розмірі 7 млрд грн, що свідчить про високу ефективність державних інвестицій у розвиток малого та середнього підприємництва [2].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Окрему увагу держава приділяє цифровізації процесів, пов'язаних з реєстрацією та веденням підприємницької діяльності. Через портал «Дія» [14] стало можливим швидко реєструвати ФОП, подавати податкову звітність, а також отримувати дозволи й ліцензії в електронній формі. Це значно спростило процес взаємодії підприємців з органами державної влади, однак повністю проблему надмірної регуляторики усунути не вдалося. У багатьох випадках підприємці й досі зіштовхуються з перевітками, непередбачуваними рішеннями контролюючих органів та іншими бар'єрами, які перешкоджають стабільному розвитку бізнесу.

Державна стратегія підтримки малого і середнього підприємництва до 2027 року [22] однією з оперативних цілей виділяє «Посилення цифрової трансформації», що спрямована на комплексне посилення цифрової трансформації малого і середнього підприємництва через вирішення ключових викликів у сфері кібербезпеки, зокрема підвищення рівня обізнаності МСП щодо засобів захисту та сприяння переходу з російського програмного забезпечення на альтернативні рішення. Важливим компонентом є впровадження системи електронного виставлення рахунків (e-Invoicing), що забезпечить уникнення штрафних санкцій, спростить процедури отримання податкових пільг та сприятиме інтеграції України до європейського економічного простору через використання єдиних стандартів. Паралельно передбачається розвиток альтернативних платіжних методів, включаючи миттєві платежі, для зниження вартості безготівкових операцій та покращення клієнтського досвіду. Реалізація цілі включає створення системи моніторингу цифрової інтенсивності через збір та публікацію відповідних індикаторів, формування політики управління даними з акцентом на використанні відкритих наборів даних для аналізу ринку та стратегічного планування, а також запровадження фінансових стимулів у вигляді ваучерів та грантів для інвестицій у цифрові технології та розвиток цифрових компетенцій. Також у стратегії значну увагу приділено розвитку інфраструктури – бізнес-інкубаторів, акселераторів, консультативних центрів. Однак наразі їх кількість та охоплення за регіонами залишаються недостатніми.

У воєнний час податкові послаблення стали одним із ключових інструментів державної політики з підтримки бізнесу, який функціонує в умовах підвищених ризиків, нестабільного попиту та порушеної логістики. Особлива увага приділяється підприємствам, що розташовані на тимчасово окупованих, прифронтових або щойно деокупованих територіях. Такі суб'єкти господарювання зіштовхуються не лише з економічними викликами, а й з прямими фізичними загрозами для персоналу, майна, виробничих потужностей і можливостей виконання зобов'язань.

Обґрунтування податкових послаблень базується на принципі компенсації втрат та стимулювання збереження економічної активності в умовах війни. Зокрема, з боку держави передбачено такі кроки: звільнення від сплати окремих податків (наприклад, земельного податку або податку на нерухомість за об'єкти, розташовані на окупованих територіях), податкові канікули для малого бізнесу, тимчасове застосування спрощеної системи оподаткування (3 % або 2 % єдиного податку), а також відстрочення сплати податкових зобов'язань без штрафів і пені [26]. Це дозволяє підприємствам не припиняти діяльність, зберігати робочі місця та, у перспективі, швидше відновлюватися після стабілізації ситуації.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Крім того, державна політика податкового пом'якшення на прифронтових територіях виконує важливу соціально-економічну функцію – знижує рівень безробіття, запобігає масовій міграції працездатного населення, підтримує локальні бюджети через збереження навіть часткових надходжень, а також слугує чинником довіри бізнесу до держави. У поєднанні з іншими формами підтримки, такими як пільгове кредитування, гранти, релокація податкові послаблення утворюють комплексну систему антикризової економічної політики в умовах війни.

Також активно працюють програми міжнародної технічної допомоги. Наприклад, ЄС через ініціативу EU4Business надає мікрогранти, консультаційну підтримку, а також сприяє експорту українських МСП до країн Європейського Союзу. Значну роль відіграють також донорські організації, як-от USAID, GIZ, IFC, які фінансують локальні проєкти в регіонах [25].

Академічні дослідження, зокрема аналітичні доповіді Інституту економіки та прогнозування НАН України та Національного інституту стратегічних досліджень, свідчать про те, що попри реалізацію державних програм підтримки підприємництва (зокрема таких, як «Доступні кредити 5–7–9 %», податкові пільги, грантові ініціативи), в Україні зберігається нерівномірність розвитку малого та середнього бізнесу в регіональному розрізі. Найвищий рівень активності зафіксовано у м. Київ, Київській, Львівській, Дніпропетровській областях, тоді як у Чернігівській, Чернівецькій, Житомирській – активність значно нижча. Такий дисбаланс має об'єктивне підґрунтя. Основними причинами виступають різна якість інфраструктурного забезпечення, відмінності в рівні людського капіталу, включаючи доступність кваліфікованих кадрів, а також нерівномірний доступ до фінансових ресурсів, особливо в банківському секторі. Наприклад, у регіонах з нижчим рівнем економічної активності банки демонструють меншу готовність до кредитування, особливо під час війни, що ще більше звужує можливості для розвитку місцевого бізнесу.

Першочерговими завданнями для влади підприємці вважають усунення корупції (66,7 %) та покращення доступу до кредитних ресурсів (42,4 %). Також значна частка підприємців вказала на необхідність проведення судової (36,4 %) та податкової (32,5 %) реформ, запровадження е-бронювання (32,6 %), посилення мораторію на перевірки бізнесу з боку Державної податкової служби та Бюро економічної безпеки (29,3 %), прискорення руху товарів через митницю (26,4 %) [27]. Тіньова економіка також становить серйозну перешкоду – за різними оцінками її частка у ВВП становить від 30 до 35 %. Це ускладнює державне планування, а також спотворює конкуренцію.

Науковці та аналітики вказують на потребу в активнішому розвитку нефінансових форм підтримки – навчання підприємницьких навичок, консультації, менторські програми. Особливо це актуально для молоді, студентів та ветеранів, які хочуть інтегруватися в економіку через власну справу. У межах деяких проєктів здійснюються освітні програми, але їх охоплення обмежене.

Отже, державна політика підтримки підприємництва в Україні демонструє помітний прогрес у частині фінансування, цифровізації й регуляторного спрощення, але потребує подальшого вдосконалення. Важливою є необхідність посилення прозорості процедур, забезпечення доступності інформації про програми для всіх категорій підприємців, зокрема в регіонах, і впровадження цілісного підходу, що поєднує фінансові, освітні та організаційні інструменти.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Висновки та пропозиції. Державна підтримка підприємництва відіграє критично важливу роль у процесі успішного відновлення економіки України, оскільки забезпечує збереження наявних та формування нових робочих місць, стимулює залучення інвестицій, гарантує стабільні надходження до державного бюджету та активізує регіональний розвиток.

Подальший розвиток системи державної підтримки потребує комплексного підходу, який передбачає розширення доступу підприємців до фінансових ресурсів через збільшення обсягів пільгового кредитування, створення інноваційних фінансових інструментів та активне залучення міжнародної фінансової допомоги. Водночас необхідно продовжувати процеси дерегуляції та цифровізації, максимально спрощуючи всі форми взаємодії бізнесу з державними структурами та розширюючи використання онлайн-сервісів для підвищення ефективності адміністративних процедур.

Особливу увагу слід приділити підтримці інноваційної діяльності та експортного потенціалу через створення сприятливих умов для розвитку високотехнологічних галузей економіки та надання цілеспрямованої допомоги вітчизняним підприємствам у процесі виходу на нові зовнішні ринки. Паралельно важливо зміцнювати інституційну спроможність державних органів, відповідальних за підтримку підприємницької діяльності, покращувати координацію між різними відомствами та підвищувати загальну ефективність їхньої роботи. Тільки за умови реалізації такої комплексної та ефективною державної політики, орієнтованої на всебічну підтримку підприємництва, Україна матиме можливість не просто відновити свою економіку до довоєнного рівня, а побудувати її на принципово нових, більш стійких та інноваційних засадах.

Список використаних джерел

1. «Власна Справа»: 7 млрд грн податків сплатили до бюджету грантери програми [Електронний ресурс] / Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/News/Detail/62366dcb-d6d9-4fe2-ae89-a4d3b3eebc78?lang=uk-UA&title=VlasnaSprava-7>.
2. Грицик Т. Грант для бізнесу–2025: актуальна підбірка ФОП, малих і великих компаній – Forbes.ua [Електронний ресурс] / Тетяна Грицик // Forbes.ua. Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. – Режим доступу: <https://forbes.ua/business/poki-sshana-pauzi-20-diyuchikh-grantiv-ta-program-finansuvannya-dlya-biznesu-11022025-27060>.
3. Грищенко І. М. Державна підтримка бізнесу у воєнний час [Електронний ресурс] / І. М. Грищенко, Т. Ю. Ковтун // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. – 2022. – № 33(72). – С. 29-36. – Режим доступу: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/6.pdf.
4. Денисенко Т. М. Розвиток малого підприємництва в реаліях сьогодення [Електронний ресурс] / Т. М. Денисенко // Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи : III Міжнародна науково-практична конференція ; м. Полтава, 20-21 березня 2023 року. – Полтава, 2023. – С. 509-512. – Режим доступу: <https://surl.li/kwhhgx>.
5. Державна підтримка відновлення малого підприємництва в Україні у післявоєнний період: галузевий аспект [Електронний ресурс] / В. Ю. Стрілець, Н. С. Педченко, О. В. Яріш, А. А. Сокіл, М. Ю. / Муха / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2023. – № 57. – С. 37-47. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/13401/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%AF%D1%80%D1%96%D1%88.pdf>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

6. Державні програми з підтримки бізнесу на 2025 рік [Електронний ресурс] // Kyivstar Business Hub — корпоративний блог для бізнесу. — 2025. — Режим доступу: <https://hub.kyivstar.ua/articles/derzhavni-programi-z-pidtrimki-biznesu-na-2025-rik>.

7. Державні програми з підтримки бізнесу: де взяти гроші для власної справи [Електронний ресурс] // Рубрика. — Режим доступу: <https://rubryka.com/article/derzhavna-pidtrymka-biznesu>.

8. eРобота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу [Електронний ресурс] // Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. — 01.07.2025. — Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&title=Robota-GrantiVidDerzhaviNaVidkrittiaChiRozvitokBiznesu>.

9. Колосова В. Оцінка потреб України на відновлення та відбудову [Електронний ресурс] / Вікторія Колосова. — 23.05.2025. — Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/otsinka-potreb-ukrayiny-na-vidnovlennya-ta-vidbudovu-0>.

10. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану / Т. Ю. Мельник // Економіка, управління та адміністрування. — 2022. — № 2(100). — С. 3–11. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11).

11. Мінфін: За час дії воєнного стану підприємці отримали 60 317 кредитів на 237,5 млрд грн за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://surli.cc/wwaibf>.

12. Мої кредити 5-7-9% [Електронний ресурс] // Ощадбанк. — Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/msb/credit/579>.

13. Оновлена оцінка збитків свідчить про потребу у 524 мільярди доларів для відновлення України протягом наступного десятиліття // United Nations Development Programme. — 25 лютого 2025. — Режим доступу: <https://surli.li/jionlu>.

14. Офіційний сайт державних послуг онлайн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://diia.gov.ua>.

15. Оцінку потреб України на відновлення підвищено з \$486 млрд до \$524 млрд – Світовий банк [Електронний ресурс] // EU for Ukraine. — Режим доступу: <https://eu4ukraine.eu/whats-happening-ua/news-ua/estimate-of-ukraines-recovery-needs-increased.html>.

16. Підприємці отримали понад 12,5 тис. пільгових кредитів на 39 млрд грн від початку року за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» // Мінекономіки. — 09.06.2025. — Режим доступу: <https://surli.li/awhkyu>.

17. ПРИВАТБАНК – учасник програми «ДОСТУПНІ КРЕДИТИ 5-7-9%» [Електронний ресурс] // ПриватБанк. — Режим доступу: <https://privatbank.ua/business/5-7-9>.

18. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.

19. Проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць [Електронний ресурс] // НІСД. — 17.05.2024. — Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>.

20. Програми [Електронний ресурс] // Фонд розвитку підприємництва. — Режим доступу: <https://bdf.gov.ua/programs>.

21. Програми підтримки бізнесу в Україні [Електронний ресурс] // Щедрий Вівторок. — Режим доступу: <https://givingtuesday.ua/statti/programy-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

22. 524 млрд доларів на відновлення та реконструкцію потребуватиме Україна у найближчі 10 років – оприлюднено нову оцінку RDNA4 [Електронний ресурс] // Мінекономіки. – 25.02.2025. – Режим доступу: <https://surl.li/nnajmq>.

23. Розвиваємо малий та середній бізнес в Україні [Електронний ресурс] // EU4Business в Україні. – Режим доступу: <https://eu4business.org.ua>.

24. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

25. Усі «єдинники» 1 та 2 груп під час війни мають право не сплачувати ЄП: офіційна позиція ДПСУ [Електронний ресурс] // «Дебет-Кредит» - Бухгалтерські новини. – 14.11.2022. – Режим доступу: <https://news.dtk.ua/simple/individual-single-tax/79876-usi-jedinniki-1-ta-2-grup-pid-cas-viini-maiut-pravo-ne-splacuvati-jep-oficiina-poziciia-dpsu>.

26. Фінансування та програми підтримки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/cc/duhxyzp>.

27. UKRAINE RAPID DAMAGE AND NEEDS ASSESSMENT (RDNA4) [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf>.

References

1. «Vlasna Cprava»: 7 mlrd hrn podatkov splatly do biudzhetu hrantery prohramy [“Vlasna Cprava”: 7 billion UAH in taxes paid to the budget by grantors of the program]. (n.d.). <https://me.gov.ua/News/Detail/62366dcb-d6d9-4fe2-ae89-a4d3b3eebc78?lang=uk-UA&title=VlasnaCprava-7>.

2. Hrytsyk, T. (n.d.). Aktualni yevropeiski i derzhavni hrantovi prohramy dla biznesu [Grant for business-2025: a current selection of individual entrepreneurs, small and large companies]. *Forbes.ua*. <https://forbes.ua/business/poki-ssha-na-pauzi-20-diyuchikh-grantiv-ta-program-finansuvannya-dlya-biznesu-11022025-27060>.

3. Hryshchenko, I. M., & Kovtun, T. Yu. (2022). Derzhavna pidtrymka biznesu u voiennyi chas [State support of business in wartime]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Publichne upravlinnia ta administruvannya – Scholarly notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Public management and administration*, 33(72), 29-36. https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/6.pdf.

4. Denysenko, T. M. (2023). Rozvytok maloho pidpriemnytstva v realiiakh sohodennia [Development of small business in today's realities]. *Suchasna nauka ta osvita: stan, problemy, perspektyvy: III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia – Modern science and education: state, problems, prospects: III International scientific and practical conference* (pp. 509-512). <https://surl.li/kwhhgx>.

5. Strilets, V. Yu., Pedchenko, N. S., Yarish, O. V., Sokil, A. A., & Mukha, M. Yu. (2023). Derzhavna pidtrymka vidnovlennia maloho pidpriemnytstva v Ukraini u pisliavoiennyi period: haluzevyi aspekt [State support for the restoration of small business in Ukraine in the post-war period: industry aspect]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, (57), 37-47. <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/13401/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%AF%D1%80%D1%96%D1%88.pdf>.

6. Derzhavni prohramy z pidtrymky biznesu na 2025 rik [State programs to support business for 2025]. (2025). <https://hub.kyivstar.ua/articles/derzhavni-programi-z-pidtrimki-biznesu-na-2025-rik>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

7. Derzhavni prohramy z pidtrymky biznesu: de vziaty hroshi dlia vlasnoi spravy [State programs to support business: where to get money for your own business]. (n.d.). *Rubrik*. <https://rubryka.com/article/derzhavna-pidtrymka-biznesu>.

8. *Ministerstvo ekonomiky, dovkillya ta silskoho hospodarstva Ukrainy [Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine]*. (01.07.2025). yeRobota: Hranty vid derzhavy na vidkryttia chy rozvytok biznesu [eRobota: Grants from the state for opening or developing a business]. <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&title=Robota-GrantiVidDerzhaviNaVidkryttiaChiRozvitokBiznesu>.

9. Kolosova, V. (23.05.2025). *Otsinka potreb Ukrainy na vidnovlennia ta vidbudovu [Assessment of Ukraine's needs for recovery and reconstruction]*. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/otsinka-potreb-ukrayiny-na-vidnovlennya-ta-vidbudovu-0>.

10. Melnyk, T. Yu. (2022). Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання rozvytku biznesu v Ukraini pid chas dii voiennoho stanu [State support and stimulation of business development in Ukraine during martial law]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Economics, management and administration*, (2(100), 3–11. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11).

11. Minfin: Za chas dii voiennoho stanu pidprijemtsi otrymaly 60 317 kredytiv na 237,5 mlrd hrn za prohramoiu «Dostupni kredyty 5-7-9%» [Ministry of Finance: During the martial law, entrepreneurs received 60,317 loans for UAH 237.5 billion under the program “Affordable loans 5-7-9%”]. (n.d.). <https://surli.cc/wwwaibf>.

12. *Oschadbank*. (n.d.). Moi kredyty 5-7-9% [My loans 5-7-9%]. <https://www.oschadbank.ua/msb/credit/579>.

13. *United Nations Development Programme*. (February 25, 2025). Onovlena otsinka zbytkiv svidchyt pro potrebu u 524 miliardy dolariv dlia vidnovlennia Ukrainy protiahom nastupnoho desiatylittia [Updated damage assessment shows \$524 billion needed to restore Ukraine over next decade]. <https://surl.li/jionlu>.

14. Ofitsiynyi sait derzhavnykh posluh onlain [Official website of state services online]. (n.d.). <https://diia.gov.ua>.

15. *EU for Ukraine*. (n.d.). Otsinku potreb Ukrainy na vidnovlennia pidvyshcheno z \$486 mlrd do \$524 mlrd – Svitovyi bank [Estimate of Ukraine's recovery needs increased from \$486 billion to \$524 billion – World Bank]. <https://eu4ukraine.eu/whats-happening-ua/news-ua/estimate-of-ukraines-recovery-needs-increased.html>.

16. *Minekonomiky [Ministry of Economy]*. (09.06.2025). Pidprijemtsi otrymaly ponad 12,5 tys. pilhovykh kredytiv na 39 mlrd hrn vid pochatku roku za derzhprohramoiu «Dostupni kredyty 5-7-9%» [Entrepreneurs have received over 12.5 thousand preferential loans for 39 billion UAH since the beginning of the year under the state program “Affordable Loans 5-7-9%”]. <https://surl.li/awhkyk>.

17. *PrivatBank*. (n.d.). PRYVATBANK – uchasyk prohramy «DOSTUPNI KREDYTY 5-7-9%» [PRIVATBANK – participant of the program “ACCESSIBLE LOANS 5-7-9%”]. <https://privatbank.ua/business/5-7-9>.

18. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidprijemnytstva v Ukraini [On the development and state support of small and medium-sized businesses in Ukraine], Law of Ukraine dated 22.03.2012 No. 4618-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.

19. *NISS [NISD]*. (17.05.2024). Problemy rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini yak osnovnoho dzherela robochykh mist [Problems of development of small and medium-sized businesses in Ukraine as the main source of jobs]. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>.

20. *Fond rozvytku pidprijemnytstva [Entrepreneurship Development Fund]*. (n.d.). Prohramy – Programs. <https://bdf.gov.ua/programs>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

21. *Generous Tuesday*. (n.d.). Prohramy pidtrymky biznesu v Ukraini [Business support programs in Ukraine]. <https://givingtuesday.ua/statti/programy-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini>.

22. *Minekonomiky [Ministry of Economy]*. (25.02.2025). 524 mlrd dolariv na vidnovlennia ta rekonstruktsiiu potrebuvatyme Ukraina u naiblyzhchi 10 rokiv – opryliudneno novu otsinku RDNA4. [Ukraine will need \$524 billion for recovery and reconstruction in the next 10 years - a new assessment of RDNA4 has been published]. <https://surl.li/nnajmq>.

23. *EU4Business in Ukraine*. (n.d.). Rozvyvaiemo maliy ta serednii biznes v Ukraini [Developing small and medium-sized businesses in Ukraine]. <https://eu4business.org.ua>.

24. Stratehiia vidnovlennia, staloho rozvytku ta tsyfrovoy transformatsii maloho i serednoho pidpriemnytstva na period do 2027 roku [Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized businesses for the period until 2027]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

25. *“Debet-Credit”*. (n.d.). Usi «iedynnyky» 1 ta 2 hrup pid chas viiny maiut pravo ne splachuvaty YeP: ofitsiina pozytsiia DPSU [All “singles” of groups 1 and 2 during the war have the right not to pay EP: the official position of the State Tax Service of Ukraine]. <https://news.dtki.ua/simple/individual-single-tax/79876-usi-jedinniki-1-ta-2-grup-pid-cas-viini-maiut-pravo-ne-splacuvati-jep-oficiina-poziciia-dpsu>.

26. Finansuvannia ta prohramy pidtrymky [Financing and support programs]. (n.d.). <https://surl.li/cc/duhxp>.

27. UKRAINE RAPID DAMAGE AND NEEDS ASSESSMENT (RDNA4). (n.d.). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf>.

Отримано 15.07.2025

UDC 338.2:351

JEL Classification: H25; L26; O25; H50

Tetiana Denysenko

PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Entrepreneurship and Trade
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: tanjadeni@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-7022-5884>

ResearcherID: [G-6003-2014](https://orcid.org/0000-0002-7022-5884)

Yaroslav Borysenko

PhD Candidate
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: nopoliceplease9@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0007-5615-9757>

**GOVERNMENT SUPPORT FOR ENTREPRENEURSHIP
IN ECONOMIC RECOVERY**

Abstract. The paper examines the priority areas of state support for entrepreneurship in Ukraine, which have gained particular importance in the context of full-scale war and the need for post-war recovery. It analyzes the key instruments and programs for stimulating small and medium-sized businesses implemented by the state, including financial grants, preferential lending (specifically, the “Affordable Loans 5–7–9%” program), tax incentives, and consulting assistance.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Particular attention is paid to the results of the "Affordable Loans 5–7–9%" program's operation, its impact on attracting credit resources, sectoral and regional distribution. It also identifies positive outcomes and existing shortcomings (difficulty of access, bureaucratic obstacles). The system of grant support within the "eRobota" initiative and the "Vlasna Sprava" program is reviewed, demonstrating their effectiveness in creating new jobs and increasing tax revenues.

The role of digitalization of services (through the "Diia" portal) in simplifying business interaction with the state is highlighted. Separately, tax reliefs during wartime are covered as a tool for compensating losses and stimulating economic activity, along with international technical assistance programs.

Based on academic research, particularly by the Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine and the National Institute for Strategic Studies, the uneven development of entrepreneurship across regions and the significant impact of the shadow economy on the economic system are confirmed. The conclusion is drawn that there has been noticeable progress in state policy for supporting entrepreneurship, but the need for further improvement is emphasized. This includes strengthening transparency, expanding access to information, implementing innovative financial instruments, developing non-financial forms of support, and strengthening the institutional capacity of state bodies.

Keywords: entrepreneurship, state support, small and medium-sized enterprises, loans, grants, digitalization, martial law.

Figs.: 2. Tables: 1. Refs.: 27.

Бібліографічний опис для цитування:

Денисенко Т. М., Борисенко Я. М. Державна підтримка підприємництва у процесі відновлення економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2025. № 1(30). С. 20-32. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-20-32](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-20-32).